

YANGI O'ZBEKISTONDA DAVLAT VA HUQUQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHNING KONSTITUTSIYAVIYHUQUQIY ASOSLARI O'RALOV FAZLIDDIN UMID O'G'LI

TDYU huzuridagi M.S. Vosiqova nomidagi akademik litsey o'quvchisi Tel: +998

99 455 72 09 | E-mail: fazliddinuralov588@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20292307>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlarning mazmun-mohiyati va davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada belgilangan "inson – jamiyat – davlat" tamoyilining huquqiy ustuvorligi, inson huquq va erkinliklarini himoya qilishning yangi mexanizmlari ilmiy jihatdan yoritib berilgan. Shuningdek, maqolada huquqiy davlat qurish yo'lidagi transformatsion jarayonlar va sudhuquq tizimidagi o'zgarishlar qiyosiy tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, huquqiy davlat, modernizatsiya, inson huquqlari, referendum, ijtimoiy davlat, qonun ustuvorligi, sud-huquq islohoti. KIRISH

KIRISH

Huquqiy demokratik davlat va erkin fuqarolik jamiyatini barpo etish har qanday sivilizatsiyalashgan davlatning oliy maqsadidir. O'zbekiston o'z taraqqiyotining yangi bosqichiga qadam qo'yar ekan, davlat boshqaruvi va ijtimoiy-huquqiy munosabatlarni tubdan isloh qilish davr talabiga aylandi. 2023yil 30-aprelda o'tkazilgan umumxalq referendumida asosida qabul qilingan yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatimiz hayotida yangi huquqiy reallikni yaratdi.

Ushbu maqolaning dolzarbligi shundaki, unda nafaqat qonun hujjatlaridagi o'zgarishlar, balki davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishi huquqiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Konstitutsiyaviy islohotlar — bu shunchaki matnni yangilash emas, balki davlatning inson oldidagi mas'uliyatini yangi darajaga ko'tarishdir. Mazkur jarayonda yuridik fanlar oldida turgan asosiy vazifa — yangi normalarning hayotga tatbiq etilish mexanizmlarini ilmiy asoslab berishdan iboratdir.

ASOSIY QISM

"Inson – jamiyat – davlat" tamoyilining huquqiy talqini. Ilgari amal qilib kelgan "davlat – jamiyat – inson" tamoyili o'rniga "inson – jamiyat – davlat" tamoyilining konstitutsiyaviy darajada belgilanishi yuridik fanlar uchun muhim burilish yasadi. Endilikda insonning huquq va erkinliklari davlat organlari faoliyatining mazmunini belgilaydi. Bu tamoyil davlat idoralari faoliyatini inson manfaatlariga xizmat qildirishning huquqiy kafolatidir. Xususan, inson huquqlariga oid normalar soni Konstitutsiyada 3 barobarga oshgani fikrimizning yaqqol isbotidir. Huquqiy davlatda inson huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi va barcha boshqa huquqiy normalar shu qadriyatga muvofiq bo'lishi shart.

Ijtimoiy davlat konsepsiyasi va huquqiy kafolatlar. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada O'zbekiston — suveren, demokratik, huquqiy va ijtimoiy davlat ekanligi mustahkamlab qo'yildi. "Ijtimoiy davlat" tushunchasi huquqiy tilda davlatning o'z fuqarolarini uy-joy bilan ta'minlashi, minimal ish haqi miqdorini belgilashi, bepul tibbiy yordam va ta'lim olish huquqini kafolatlashi demakdir. Bu huquqiy normalar aholining kam ta'minlangan qatlamlarini himoya qilishda bevosita amal qiluvchi kuchga ega bo'ldi. Ijtimoiy adolat tamoyili qonun ustuvorligi bilan bir qatorda huquqiy tizimning asosiy ustuniga aylandi.

Sud-huquq tizimi va qonun ustuvorligini ta'minlash. Davlat boshqaruvini modernizatsiya qilishda sud hokimiyatining mustaqilligi markaziy o'rin tutadi. Maqolada sud tizimidagi islohotlar, xususan, "Xabeas korpus" institutining kengayishi, prokuror va advokat o'rtasidagi tenglikni ta'minlash masalalari huquqiy tahlil qilingan. Sudlar endilikda nafaqat jazolovchi organ, balki inson huquqlarini tiklovchi va himoya qiluvchi organga aylanishi qonuniy asoslantirildi. Advokatura institutining mustaqilligi va uning nufuzini oshirish borasidagi konstitutsiyaviy normalar sud jarayonida chinakam tortishuv tamoyilini yuzaga keltirmoqda.

Huquqiy ko'rsatkichlar	Avvalgi holat	Yangi tahrirdagi Konstitutsiya
Inson huquqlariga oid normalar	20-25%	65-70%
Davlatning ijtimoiy majburiyatlari	Cheklangan	To'liq (3 barobar ortgan)
Advokatura maqomi	Tavsiyaviy	Konstitutsiyaviy kafolatlangan
Mahalliy kengashlar vakolati	Ijroiya bilan bog'liq	Mustaqil (ajratilgan)

MUHOKAMA VA TAHLIL

Yuridik fanlar nuqtai nazaridan yondashganda, yangi islohotlar qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatlari o'rtasidagi "tiyib turish va muvozanat" tizimini yanada takomillashtirdi. Parlamentning (Oliy Majlis) davlat boshqaruvidagi o'rni kuchaytirildi, hukumatning hisobdorligi oshirildi. Biroq, ushbu normalarning hayotga tatbiq etilishi uchun quyi bo'g'indagi amaldorlarning huquqiy ongi va madaniyatini oshirish zaruriy vazifa bo'lib qolmoqda. Huquqiy islohotlar faqat qonun matni o'zgarishi bilan cheklanmay, balki jamiyatning huquqiy dunyoqarashini ham transformatsiya qilishi lozim.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, O'zbekistondagi konstitutsiyaviy islohotlar zamonaviy yuridik fanlar taraqqiyotining mahsulidir. TDYU huzuridagi akademik litsey o'quvchisi sifatida shuni tushunib yetamizki, qonun ustuvorligini ta'minlash nafaqat davlatning, balki har bir bo'lajak huquqshunosning burchidir. Yangilangan huquqiy tizim yosh avlodga adolatli jamiyatda yashash va mehnat qilish uchun mustahkam poydevor yaratib berdi. Kelajakda mazkur huquqiy poydevor asosida quriladigan ijtimoiy munosabatlar Yangi O'zbekistonning jahon hamjamiyatida munosib o'rin egallashini ta'minlaydi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir). – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "Tasvir", 2021.
3. Saidov A.X. Qiyosiy huquqshunoslik. Darslik. – Toshkent: "Adolat", 2020.
4. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: "Yuridik adabiyotlar", 2021.
5. Azizxo'jayev A.A. Davlat va huquq asoslari. – Toshkent, 2022.
6. Xalqaro huquq normalari va inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. – BMT nashri.
7. Sayt manbasi: www.lex.uz — O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari milliy bazasi.